

מדות והליכות בראי הפרשה

מדות טיש

מבית שבת טיש

פרשת וארא

השגחה פרטית

משיבה

מאמר פתיחה

מדגש מהות המדה

מעקרני יסודות האמונה בה' יתברך, הוא האמונה בהשגחה פרטית על כל אדם ועל הבריאה כולה. חז"ל למדונו שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה (בעולם הזה), אלא אם כן מכרזים עליו מלמעלה, וכל מעשיו של האדם בעולם, אפילו דבר קטן כנקיפת אצבע, הכל נקבע בשמים בהשגחה פרטית מופעל. כשהאדם קובע בלבו את האמונה שכל מארע וכל קשי, הכל נעשה בהשגחה עליונה והכל נעשה לטובתו כדי להפחית את יסוריו מן העולם הנפא, אזי קל לו להתמודד עם הקשיים והוא צולח אותם בגבורה. גם אם נגרם לאדם צער על ידי אחרים, צריך להאמין שהכל נעשה בחשבון קדקדק, ואותם אנשים שצערורו הם שליחים משמים שנסלחו כדי לצער ולכפר על עונותיו, אלא שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב, ואם חבירו לא היה בוחר להציק לחבירו, היו מגלגלים את הדבר מן השמים על ידי אדם אחר, והרבה שלוחים למקום. הראשונים נחלקו בהגדרת ההשגחה הפרטית אם היא גם בחי' ודומים, או שבחם יש השגחה כללית, אבל על האדם יש ודאי השגחה פרטית, ובי' פרט לבן ישראל שעליו יש השגחה מיוחדת. מוסד החסידות, רבי ישראל בעל שם טוב גלה, כי ההשגחה הפרטית נמצאת בכל דבר שבבריאה, ואפילו בחפצים דוממים כמו עשב השדה, והכל משגח מהבורא יתברך.

מאתים ועשר שנים שהו בני ישראל במצרים. שמונים ושיש שנה מתוכן, היו משעבדים לפרעה ועבדו בהן עבודת פרה. בשנה האחרונה לצאת ישראל ממצרים, פסקו לעבד את פרעה בראש השנה כפי שאמרו חז"ל, אולם יציאת מצרים היתה רק בחדש ניסן, לאחר כמחצית השנה. מדוע אפוא עכב הקב"ה את ישראל במצרים עד יציאתם בחג הפסח, אם כבר לא היו משעבדים לפרעה? ומדוע היה עליהם לצאת בחפזון כפי שניצטוו בתורה, מפני שלא יכלו להתמנהג יותר, לאחר שהיו כבר שקועים במ"ט שערי טמאה וכמעט שקעו גם בשער החמשים, ומדוע לא היה טוב יותר שיצאו לפני כן בלי חפזון? תמיהה זו העלה הסבא מסלבודקא, הגאון רבי נתן צבי פינקל, והוא חזק את תמיהתו בכך שכבר עם ביאתו של משה רבנו ובשורת הגאולה בפיו נאמר: "ויאמן העם". ואם בני ישראל הגיעו כבר למצב של אמונה בהשגחת הבורא, לשם מה היה עליהם להתעכב עוד במצרים, ולשם מה הביא הקב"ה על פרעה והמצרים עשר מכות בזו אחר זו? די היה לו במכה אחת גדולה, כדי להכריח את פרעה להוציאם לחרות?

אלא, הסביר הסבא את תשובתו, התשובה כבר נמצא בתורה עצמה בספורי גאלת מצרים. כל השתהותם של ישראל במצרים היתה בשביל שייכלו לספר אחר כך לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות, את השגחתו הפרטית המיוחדת של הקב"ה עם כל ברואיו ובייחוד עם בני ישראל. אכן בני ישראל כבר הגיעו קדם לכן למצב של "ויאמן העם", אולם עדין לא השרשה בלבם האמונה בהשגחה הפרטית של הבורא יתברך, ולכן עכב אותם הקב"ה במצרים כדי שיראו את הפכות שהביא על המצרים, ובכל מכה וכמה התחזקה והשרשה בלבם של ישראל עקר האמונה כי הקב"ה מתחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, ובכחו שולט על העליונים ובתחתונים והבריאה כולה נתונה בידיו והוא עושה בה פראות עיניו.

הבעל שם טוב הקדוש, החדיר בתלמידיו את האמונה בהשגחה פרטית, והיה אומר שכל חפץ בעולם אפילו דומם, יש עליו השגחה עליונה, ואפילו באשר עגלה נוסעת כשהיא מלאה בתבן, וקש אחד נופל מאחורי העגלה, גם על זה הכריזו מלמעלה וגם לזה יש סבה ומטרה, וכן כל עלה שנופל מן האילן נגרר עליו באיזה זמן ובאיזה מקום פל. פעם, הלך הבעל שם טוב עם אחד מתלמידיו, והלה צמא מאד למים עד שכמעט פלטה נפשו מרב צמאון. שאלו רבו: "האם אתה מאמין באמונה שלמה, שהקב"ה כבר זמן לך מראש בהשגחה פרטית מים לצמאונך?" אומר לו התלמיד "כן, רבי". המשיכו השנים ללכת ועדין לא מצאו מקור מים חיים. אומר התלמיד לרבו כי הוא צמא מאד, עד שהוא מרגיש שהוא כבר בסכנה ממש. אומר לו הרבי: "כנראה שאמונתך עדין לא מספקת ולכן עדין לא נמצא בעבורך מים". רק לאחר שהתלמיד התישב ביעתו ואמר לרבו שהוא כבר מאמין באמת, גלה פתאום גוי אחד הולך וכד מים גדול על פתפו. קראו הבעל שם טוב אליו ורכש מפונו את המים בשביל פמה פרוטות והחזיק את נפש התלמיד. "מדוע נושא אתה פד מים במקום פה שומם?" שאלו הבעל שם טוב, והגוי השיב: "גם אני לא יודע את הסבה, אולם האדון שלי החליט פתאום ללא סבה לשלח אותי להביא מים חיים מפינו רחוק. אני סוחר לשווא את המים כבר מרחק רב בלי שום מטרה ותכלית". פנה הבעל שם טוב אל תלמידו ואמר: "ראה פמה גדולה היא השגחתו יתברך, ומרב אהבתו אותך הכניס שגעון באותו שר, כדי שיקין לך מים מראש לתרוות צמאונך, וכל זאת צפה הקב"ה כבר מאז בריאת העולם".

ה' הוא צלו של האדם, כמו שאמר דוד המלך בתהלים: 'ה' שמרך ה' צלך', וכשם שהצל של האדם דומה לזמנתו וכל מה שהוא עושה אף הצל עושה עמו, כך מתנהג הקב"ה עם האדם, ואם האדם מאמין באמונה שלמה בהשגחה פרטית מאת הבורא יתברך עליו, הוא זוכה בשביל כך להשגחה מיוחדת מאת הבורא שמסוכך עליו בצל ומתנהג לפי מעשיו. (הבעל שם טוב)

נִמְשָׁל

לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה

הָאָדָם בְּעוֹלָם הָאֵל. הָאָדָם נִמְצָא בְּעוֹלָם הָאֵל בְּמִשְׁךְ שְׁנוֹתָיו שְׁעוֹבְרוֹת כְּמוֹ צֶל, וְכִמוֹ שְׁאֲמָרוֹ חַז"ל לֹא כָצִלוּ שָׁל אֵילָן, וְלֹא כָצִלוּ שָׁל כֶּתֶל, אֲלָא כָצִלוּ שָׁל הַעוֹף הַפּוֹרֵחַ, שֶׁהוּא מִמֶּשֶׁ כְּהַרְף עֵינַי. וְהָאָדָם שְׂמֵת־חֵיִל לְשֶׁאֵל שְׁאֵלוֹת עַל הַנְּהַגַת הַקְּב"ה בְּעוֹלָמוֹ, תְּמִיחוֹת וְקִשְׁיוֹת עַל מִאֲרְעוֹת שׁוֹנִים שְׂמֵת־רַחֲשִׁים עִמּוֹ בְּעוֹלָם הָאֵל וְעַם הַבְּרִיאָה כְּלָה, הֲרִי הוּא דּוֹמָה לְאוֹתוֹ פְּתִי שֶׁהִתְחִיל לְשֶׁאֵל שְׁאֵלוֹת וְתְמִיחוֹת לְגַבְאִי. אֵלוֹ הִיָּה הָאִישׁ נִמְצָא כְּאֵן מֵאוֹת בְּשָׁנִים וְהִיָּה יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּל בְּמִבְטָר רַחֵב עַל כָּל הַנְּעִשָׂה בְּעוֹלָם, הוּא הִיָּה מִבֵּין שְׁכָל מִאֲרַע הַמִּתְרַחֵשׁ בְּעוֹלָם יֵשׁ לוֹ מִטְרָה וְתַכְלִית, כָּל אָדָם שֶׁהוּא עֹכְשׁוֹ עֲנִי מְרוּד, יִתְּנֵן שְׁהִיָּה בְּעֵבֶר עֲשִׂיר גְדוֹל וְעֹכְשׁוֹ בָּא לְתַקְנֵן אִיזָה עֲנִי אוֹתוֹ הוּא צְרִיף לְתַקְנֵן בְּעֲנִיאוֹתוֹ. הַעֲשִׂיר שֶׁל עֹכְשׁוֹ הִיָּה פֶּעַם עֲנִי, וְעֹכְשׁוֹ הוּא מִתְנַסֵּה בְּנִסְיוֹן הַעֲשִׂיר וּמַעֲנִיק לְאַחֲרִים אֶת מַה שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, וְכֵן עַל זֶה הַדְּרָה.

וְעֹכְשׁוֹ שֶׁהָאָדָם נִמְצָא בְּעוֹלָם יָמִים קְצָרִים, הֲרִי־הוּא כְּאוֹרֵחַ הַעוֹבֵר מִמְקוֹם לְמְקוֹם וְאֵינוֹ מִכִּיר אֶפְלוֹ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַשׁוֹכֵנֶת בְּתוֹךְ גּוֹפּוֹ, מִי הוּא הָאָדָם הָאֲמוּתִי שָׁבוּ, אִיזָה גְלוּל הוּא בְּעוֹלָם וְמָה הוּא בָּא לְתַקְנֵן, וְכֵינֵן שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם כֹּה קִטְנָה וְאִנְּמִצְמָת, אֵין לוֹ לְחַקֵּר אַחַר הַנְּהַגָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, אֲלָא צְרִיף לְהִתְהַלֵּךְ עִמּוֹ בְּתַמִּימוֹת וְלִהְיוֹת שְׁכָל מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַכֵּל לְטוֹבָה, כִּי מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תִצָּא הַרְעוֹת חֲלִילָה.

וְאֵין לוֹ לְאָדָם לְהִתְמַרְמֵר עַל יִסְרָיו בְּעוֹלָם הָאֵל, שֶׁכֵּן מְקַבְּלִים אֲנִי בְּשֵׁם הַגֵּר"א שְׁאֲמַר, שְׁאֵלְמָלֵא הַיִּסְרָיִם בְּעוֹלָם, לֹא הֵינִי מוֹצֵאִים יְדֵינוֹ וְרַגְלֵינוֹ בְּזֶה הַעוֹלָם. וּבִשְׁעָה שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד לְפָנַי בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה, וּבּוֹדְקִים אֶת מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים כְּנֶגֶד מַעֲשָׂיו שֶׁלֹּא כְּדִין, מְכַרְעִים יִסְרָיו אֶת הַכֵּף לְטוֹבָה וְאֵן הָאָדָם שֶׁמַּח וּמוֹדָה לְקַב"ה עַל מַה שֶׁהַצֵּטֵר בְּעוֹלָם הָאֵל, כִּי בְּזָכוֹת הַצֵּעֵר הָאֵל הוּא זוֹכֵה שְׂדֵינוֹ נִגְזֵר לְטוֹבָה לְחַיֵּי הַעוֹלָם הַבָּא.

מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁנִּקְלַע לְעִיר אַחַת בְּעָרֵב שַׁבָּת, וּבַעַת הַתְּפִלוֹת הַלַּיְלָה הָאִישׁ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ הַגְּדוֹל שְׁבַעִיר. בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ בְּבִקְרָה, לְאַחַר תְּפִלוֹת שְׁחִירִית כְּשֶׁהִחֲלוּ לְקַרְא בַּתּוֹרָה, יָשַׁב הָאִישׁ וְהִבִּיט בְּגַבְאִי שֶׁהִזְמִין אֶת הַמִּתְפַּלְלִים לְעֵלוֹת לְתוֹרָה וְעַל פְּנֵי הַחֲלָה לְהַצִּטִּיר תְּמִיחָה גְדוֹלָה. תְּחִלָּה רָאָה כִּיצַד הַגַּבְאִי מַעֲלָה אֶת הַכֹּהֵן לְתוֹרָה, וְהִלָּה יָשַׁב בְּצַד מְזֻרַח שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת. לְלוֹי הַעֲלָה הַגַּבְאִי אִישׁ אֶחָד שֶׁיָּשַׁב בְּצַד הַמַּעֲרָבִי, וְלִשְׁלִישִׁי הַעֲלָה אָדָם מִצַּד צְפוֹן. וְאִם לֹא דִי בְּכָה, תְּמִיחָה הָאִישׁ עַל הַהִבְדָּלִים בֵּין הַעוֹלָם לְתוֹרָה. זֶה זָקֵן וְזֶה צַעִיר, זֶה גְבוּהַ וְזֶה נְמוּהַ, זֶה מְכֹאֵן וְזֶה מְשִׁים, עַד שֶׁבְּקִשִׁי עָלָה בִּידוֹ לְהִתְאַפֵּק עַד לְסוּיָם הַתְּפִלָּה. בְּדְרִיכוֹת הַמּוֹתִין הָאוֹרֵחַ עַד שֶׁהִתְפַּלֵּה הַסְתַּיְמָה וְהַגַּבְאִי נִפְנָה אֵלָיו לְשִׁמְעַת אֶת דְּבָרָיו, וְהוּא הִחֵל לְהִתְקַיֵּפוֹ בְּצִרוֹר שְׁאֵלוֹת: "מַדּוּעַ לֹא הַעֲלִיתָ לְתוֹרָה אֶת כָּל הָאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים שׁוֹשְׁבִים בְּצַד הַמְּזֻרָחִי שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת? מַדּוּעַ אֲתָה מְשַׁנֶּה אֶת הַסְּדָרִים, מַעֲלָה וּמוֹרִיד, מוֹלִיף וּמְבִיא, וּמְשַׁנֶּה אֶת כָּל הַסְּדָרִים בֵּין זְקֵנִים לְצַעִירִים וּבֵין הַיּוֹשְׁבִים בְּכָל צַדֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת?"

צַחַק הַגַּבְאִי הִפְקַח לְשִׁמְעַת שְׁאֵלָתוֹ הַתְּמִימָה שֶׁל הָאוֹרֵחַ וְאָמַר לוֹ: "אֲתָה הֲרִי אֵינְךָ מִתְפַּלֵּל קְבוּעַ בְּבֵית כְּנֶסֶת זֶה. זֶה מְקָרֹב בְּאֵת כְּאוֹרֵחַ מִן הַחוּץ, וְאִם אוֹרֵחַ אֲתָה כִּיצַד אֲתָה מְבַקֵּשׁ לְלַמֵּד עַל רֶגֶל אַחַת אֶת כָּל הַפְּרָטִים וְהַסְּבוֹת לְכָל דְּבָר? אֵלוֹ הֵייתָ שׁוֹחֵה כְּאֵן בְּמִשְׁךְ תְּקוּפָה אֲרַכָּה, הֵייתָ מְבַחֵין וְרוֹאֵה, שְׁכָל הַחֲלָקָה שְׁלִי מְסַדֶּרֶת בְּסֹדֵר נְכוֹן וּמְדֻקָּה. אֵלוֹ הֵייתָ כְּאֵן כָּל הַעֵת, הֵייתָ רוֹאֵה שֶׁבְּשׁוּבְעֵי הָרֵאוֹנוֹ הַעֲלִיתָ לְתוֹרָה אֶת הַכֹּהֵן הָאַחַר, וְלֹא־חֲתָרְיוֹ לוֹי מִצַּד אַחַר, אַחֲרֵיהֶם עָלוּ לְתוֹרָה בְּזֶה אַחַר זֶה מִתְפַּלְלִים אַחֲרֵים מְכָל צַדֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, וּמַדִּי שְׁבוּעַ עוֹלָם אַחֲרֵים לְפִי הַתּוֹר וּלְפִי הַסֵּדֵר הַנְּכוֹן".

הַנִּמְשָׁל

בְּמִשְׁלֵי זֶה הַשְּׁתַּמֵּשׁ הַ"חִפְזֵי חַיִּים" כְּדִי לְהַמְשִׁיל אֶת חַיָּו שֶׁל

מרגל

הלכות והליכות

ת. צריך האדם להשליך יָהֲבוּ וּמִבְטָחוֹ בַּה', כִּי הוּא הַקּוֹבֵעַ אֶת כָּל אֲשֶׁר יִקְרָה עִמּוֹ, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר "הַשְּׁלִיךְ עֲלֶיהָ יְהִבָּה וְהוּא יְכַלְכְּלָהּ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק".

ט. מִי שֶׁבֹטַח בַּה', יִזְכֶּה לִישׁוּעָה וְהַצְלָחָה בְּזָכוֹת בְּטַחוּנוֹ, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַבֹּטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוּבְבוּנוּ".

י. הַתּוֹצֵאָה מִן הַבְּטָחוֹן בַּה' הִיא דְבָרֵי שְׁלֵמוֹהַ בְּמִשְׁלֵי: "בְּכָל־דְּרָכָיִךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֵׁר אַרְחוֹתַיִךְ", כִּי מִלְבַּד שְׂכַר הַבְּטָחוֹן אֲשֶׁר הוּא גָדוֹל מִן הַשָּׂמַיִם, תְּצַלִּיחַ בְּמַעֲשֵׂה הַהוּא אֲשֶׁר זָכַרְתָּ בּוֹ אֶת ה'.

יא. צָרִיךְ הָאָדָם לְהֶאֱמִין כִּי הוּא מְצוּי כָּל הַעֵת בְּיַדֵּי שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, וְיֵשׁ בְּיָדוֹ יְכֹלֶת אֵין סוֹפִית לְהוֹשִׁיעוֹ בְּכָל מִצְבָּ. וְגַם כִּאֲשֶׁר אֵין הָאָדָם רוֹאֶה מוֹצֵא בְּדַרְךְ הַטֵּבֵעַ, צָרִיךְ לְהֶאֱמִין שֶׁהַכֹּל נִמְצָא בְּהַשְׁגָּחָה עֲלִיוֹנָה וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתוֹ.

יב. גַּם צָרִיךְ לְהֶאֱמִין שֶׁרַחֲמֵי ה' עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְאֵין לְאָדָם לְהִתְיַאֲשֵׁר מִן הַרַחֲמִים. וְגַם אִם עַל־פִּי שׁוֹרֵת הַדִּין אֵינוֹ יִכְפֹּא לְהוֹשִׁיעַ, מוֹטָל לוֹ לְבַטֵּחַ כִּי ה' יְחִוֵּס עֲלָיו וְרוֹצֵחַ רַק בְּטוֹבָתוֹ, כִּי אֵין ה' חֲפִיז בְּמוֹת הַמֵּת כִּי אִם בְּשׁוֹבוֹ מִדְּרָבּוֹ וְחַיָּה.

יג. אֵין לוֹ לְאָדָם לְסַמֵּךְ אֶת בְּטָחוּנוֹ בְּאִמְצָעִים טְבָעִיִּים, כְּמוֹ הַמְרֻבָּה נְכֹסִים כְּדִי לְהַבְטִיחַ אֶת כֶּסֶפוֹ, אוֹ עַל הַרוֹפְאִים וְדַרְכֵי הַרְפוּאָה, אֶלָּא לְהֶאֱמִין שֶׁאֵין הֵם אֶלָּא אִמְצָעִיִּים חִיצוֹנִיִּים לְפַעֲלוֹת הַנַּעֲשׂוֹת עַל־יַדֵּי גְזֵרַת הַהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיוֹנָה. וְכִכֵּר הַזְהָרְנוֹ עַל כֵּן בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאִמְרַתְּ בְּלִבְבְּךָ כַּחַי וְעַצְמִי יְדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַחַיִּיל הַזֶּה".

יד. וְכֵן אָמַר יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא: "כֹּה אָמַר ה' אֱרוּר הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בְּשׂוֹר זָרְעוֹ וּמוֹהֵה יְסוּר לְבוֹ", וּבְאֵר הַרְמַיָּ"ם, שֶׁאִם לֹא הָיָה נֶאֱמַר בְּפִסּוֹק "וּמוֹהֵה יְסוּר לְבוֹ", הָיָה כָּל אָדָם כֹּמֵעַט בְּכֹלֵל אֲרוּר, שֶׁהָרִי רַב בְּגִי הָאָדָם בּוֹטְחִים בְּזוֹלָתָם. בֵּן בּוֹטֵחַ בְּאֵבִיו, אִשָּׁה בְּבַעֲלָהּ, שֶׁתָּף בְּשִׁתְּפוֹ וְעוֹד, אֶלָּא שֶׁהַנְּכֹלֵל בְּאֲרוּר הוּא רַק מִי שֶׁשָּׂם מִבְטָחוֹ בְּאָדָם וְגַם מוֹהֵה יְסוּר לְבוֹ. אֲבָל מִי שֶׁנֶּעֱזַר בְּאִמְצָעִים טְבָעִיִּים כְּאִמְצָעִיִּים, וְיודֵעַ שֶׁהַכֹּל מְשֻׁגָּח מֵאֵת ה', אֵינוֹ בְּכֹלֵל אֲרוּר.

א. מִדַּת הַבְּטָחוֹן עֶקֶר גָּדוֹל הוּא מִעֲקָרֵי הַתּוֹרָה, וְהָאָדָם צָרִיךְ לְהַשְׁרִישׁ בְּלִבּוֹ אֶת הָאִמּוּנָה כִּי הַכֹּל מִתְנַהֵל בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית שֶׁל הַקֶּבֶ"ה עַל כָּל בְּרוּאָיו בְּעוֹלָם.

ב. הָאִמּוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה הַפְּרִטִית הִיא, לְהֶאֱמִין כִּי ה' מְנַהֵג אֶת עוֹלָמוֹ מִהַחֵל וְעַד כְּלָה, וְאֵין כָּל פְּעֻלָּה מְקֻטָּן וְעַד גָּדוֹל שֶׁאֵינָה פְּרִי הַשְׁגָּחָה שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, הַדּוֹאֵג לְכָל בְּרִיאתוֹ וּמְנַהֵל אֶת עוֹלָמוֹ עַל־פִּי חֲשׁוֹנוֹת שָׂמַיִם שֶׁל שְׂכָר וְעֵנֶשׁ.

ג. עֵנֶן הַבְּטָחוֹן הוּא שִׂדְעֵה הָאָדָם בְּלִבּוֹ כִּי הַכֹּל בְּיַדֵּי שָׂמַיִם, וּבְיָדוֹ לְשׁוֹנוֹת הַטְּבָעִים וְלְהַחֲלִיף הַמַּנְזֵל, וְאֵין לוֹ מַעֲצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בְּמַעֲט.

ד. וְגַם כִּאֲשֶׁר צָרָה קְרוּבָה לְבוֹא, יְשׁוּעַת ה' כְּהַרְף עֵינֵי, כִּי כָּל יְכוֹל הוּא וְלֹא יִבְצֵר מִמֶּנּוּ מוֹאֲמָה. וְגַם כִּאֲשֶׁר יִרְאֶה הַחֶרֶב עַל צְנֹאָרוֹ, אֵין רְאוּי לוֹ שְׁתַּהַיָּה הַהַצְלָחָה נִמְנַעַת מִלְּבוֹ.

ה. יֵשׁ לְאָדָם לְהֶאֱמִין, כִּי כָּל דְּרָכֵי ה' יִשְׂרִים וְאֵין יְסוּרִים בָּאִים עַל הָאָדָם בְּמִקְרָה. הַכֹּל בֹּא בְּדִין וּבְמִשְׁפָּט, וְאִם נִקְרָא אֲצַבְעוֹ הוּא עֵנֶשׁ לְמַעֲשָׂיו שֶׁאֵינָם טוֹבִים, וְאִם נִגְנָה הוּא גְמוּל לְמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

ו. צָרִיךְ הָאָדָם לְקַבֵּעַ בְּנַפְשׁוֹ, כִּי כָּל הַשְׁגָּחַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ הִיא פְּרִטִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם, וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת עַל כָּל דְּרָכֵיהֶם. וְלִכֵּן מְזַהֵר הָאָדָם לְתַת לֵב לְכָל מְאָרֵעַ שֶׁנֶּעֱשֶׂה עִמּוֹ, כְּדִי לְבַדֵּק מַהוּ הַחֲטָא שֶׁבְּגִלְלוֹ נִגְרַם לוֹ הַדְּבָר.

ז. אֵין הַשְׁגָּחַתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה רַק בְּמַעֲשֵׂה גָדוֹל, כְּמוֹ שְׁחוֹשְׁבִים קִצֵּת אֲנָשִׁים בְּעַת שֶׁיִּבְקָשׁוּ לְצַאֵת בָּיָם לְסַחֲרָה אוֹ לְצַאֵת בְּשִׁירָה, וְאֵזוֹ עֵינֵיהֶם אֶל הַקֶּבֶ"ה, וּבְעֵשׂוֹתָם מַעֲשֵׂה קָטָן לֹא יִזְכְּרוּ אֶת ה' מִפְּנֵי שֶׁהַפְּעֻלָּה קְלָה בְּעֵינֵיהֶם. וְאֵין הַדְּבָר כֵּן, אֶלָּא הַכֹּל נַעֲשֶׂה בְּהַשְׁגָּחַת הַבוֹרָא, בֵּין דְּבַר גָּדוֹל וּבֵין דְּבַר קָטָן. וְעַל זֶה נֶאֱמַר "בְּכָל־דְּרָכָיִךָ דַּעְהוּ", בְּכָל דְּבַר שֶׁאֲתָה עוֹשֶׂה, אֵל תִּסְמַךְ עַל עַצְמְךָ, אֶלָּא דַּעְהוּ אֶת הַקֶּבֶ"ה שֶׁהוּא מְנַהֵג אוֹתָךְ מְקֻטָּן וְעַד גָּדוֹל. וְעַל זֶה דַּרְשׁ בַּר קַפְרָא: "אֵיזוֹ הִיא פְּרִשָּׁה קְטָנָה שֶׁכָּל גּוֹפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ? הֵי אֹמֵר בְּכָל־דְּרָכָיִךָ דַּעְהוּ".

(על־פי ספרי הראשונים, הרמב"ם ובנו רבי אברהם, רבנו יונה, הרשב"א, וכן ספר החינוך, הרמח"ל ועוד)

מהלל

מספורי חז"ל

"עד מתי נניח לאבינו לשתות את היין שבחנות ולכלות את כל הממונ? הרי הוא לא מותר לנו כלום מנכסיו!" החליטו הבנים להוציא את האב מחנותו ולהוציאו מן העיר עד שיתפכח מינו. הלכו הבנים והשקו את אביהם יין עד שהשתפר, ולאחר מכן הוציאוהו והניחוהו בבית הקברות. שכב האב בין הקברים, ובדייק באותה עת בהשגחה פרטית מן השמים, עברו שם מוכרי יין שנשאו עמם נאדות וכדים מלאים יין. כאשר התקרבו המוכרים אל העיר ועמדו ליד בית הקברות, שמעו פתאום קולות וזעקות מתוך העיר ונבהלו מאד. החליטו המוכרים לרוץ אל העיר לראות מה קרה שם, שמא צריכה להציל אנשים שנקלעו לצרה, ובינתיים החליטו להחביא את נאדות היין והכדים בין הקברים. באותה שעה הקיץ האב השכור משנתו, הביט סביבו ולא שם לב שהוא נמצא בבית הקברות בחשכה. צמא היה ליין, וכאשר הבחין פתאום שפד יין מונח לו למראשותיו, לא חשב פעמים, פתח את הכד ושתה את פלו עד שנרדם שוב מרוב שכרות. בינתיים התעכבו נושאי היין מלחזור, והאיש שתה ושתה בכל פעם שהיה מתעורר וחוזר שוב לשנתו מתוך שכרות. אחרי שלשה ימים, אמרו הבנים זה לזה: "איך עשינו דבר כזה, לגרש את אבינו מביתנו והותרנו אותו לאנחות בבית הקברות מבלי לבדק מה שלומו?" הלכו הבנים לראות את אביהם, ולתדהמתם מצאו אותו ישן בין הקברים כשנאדות של יין סביבו. התפלאו הבנים ואמרו: "גם כאן זכית להשגחה פרטית ממעל והקב"ה לא עזב אותך? אם מן השמים נתנו לך גם פאן יין, אין לנו עצה ויתבונה נגד ה"י". החזירו הבנים את האב הביתה ועשו ביניהם מנהג, ובכל יום היה אחד הבנים בא ומסיע לאביו ונותן לו לשתות כפי רצונו. (על פי ויקרא רבה)

שני שתפים במסחר היו פעם, שהיו נוהגים להפליג מדי תקופה באניה אל מדינת הים, ושם היו מוכרים סחורה שלא הייתה מצויה שם ורוכשים שם חפצים שלא היו מצויים בארץ ישראל ומוכרים אותם בשוכם ארצה ברוחים גדולים. פעם אחת, החליטו שני השתפים לצאת לדרך, וקבעו את יום צאתם באניה שתקח אותם למחוז חפצם. בשעה היעודה, הגיע אחד השתפים ועלה אל הספינה, אולם שתפו השני לא הגיע. לבקשתו של הסוחר המתין רב החובל זמן מה, אולם לבסוף פקעה סבלנותו והוא יצא להפלגה מבלי להמתין עוד לסוחר השני שהתמהמה. הסוחר שישב בספינה לא ידע מה ארע עם חברו והצטער תחלה על שלא בא פמסכם יחד עמו, אלא שאחרי שהרהר בדבר שמח בלבו, שכן כה יוכל להרויח כפלים במסחרו בהעדר שתפו. מה ארע לאותו שתפו ומדוע התעכב מלבוא אל האניה כפי שבקש? באותו בקר, השכים

התנאים רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא, הלכו פעם אל העיר אנטוכיא, כדי לאסוף כספים לתלמידי חכמים. באותה עיר התגורר אדם צדיק בשם אבא יודן, שהיה רוזף צדקה וחסד ובכל פעם שהיו התנאים באים לעירו, היה נותן להם נדבה גדולה. לימים, ירד אבא יודן מנכסיו, וכשראה את התנאים באים לעירו התפרקמו פניו מרוב צער על שאין לו מה לתת להם לצדקה. כשחזר לביתו בפנים עצובות, שאלה אותו האשה לפטר עצבותו, וכאשר ספר לה על התנאים שבאו אל העיר כדי לאסוף צדקה, יעצה לו אשתו ברב צדקותה למכור את חצי שדהו שנותר לו, ואת הכסף שיקבל בתמורתו, יתן לתנאים לצדקה. עשה אבא יודן כדבריה, וכאשר מסר בידי התנאים את הכסף שקבל בתמורה לחצי שדהו, הודו לו התנאים מאד וברכו אותו שהקב"ה ימלא כל משאלות לבו לטובה. יום אחד, הלך אבא יודן אל חצי שדהו שנותר לפלטה, והחל חורש בפרתו את השדה. לפתע נפער בור תחת רגלי פרתו והיא נפלה פנימה לתוך הבור. הרים אבא יודן את עיניו לשמים ואמר: "בטוח אני שכל מה שהקב"ה עושה עמי הכל נעשה בהשגחה פרטית ממעל, ובנדאי לטובתי נשברה רגל פרתי". ירד אבא יודן אל הבור כדי לנסות להוציא את פרתו, ולמרבה שמחתו גלה אוצר גדול של דינרים שהיה טמון בבור. נתן אבא יודן שבח והודיה לקב"ה על ההשגחה המפלאה שזכה לה, וכשחזר לביתו ספר לאשתו על הנס הגדול שארע עמו. לימים, הגיעו התנאים שוב לעירו של אבא יודן, וכאשר התענינו בשלומם נודע להם, כי הלה הפך להיות עשיר מפלג יותר ממה שהיה קדם לכן, עד שהיו בבעלותו נכסים רבים, עבדים ושפחות, פרים וכבשים, עגים וגמלים, וכל מה שהוא עושה ה' מצליח בעדו. כשבאו החכמים לביתו, יצא אבא יודן לקראתם והכניסם לביתו בשמחה. אמר להם אבא יודן: "דעו לכם חכמים, שהברכה שברכתם אותי היא שעשתה פרות וברכותה זכיתי לעשר הגדול הזה". אמרו לו התנאים: "יודעים אנו שפונתה היתה לטובה, ולכן היינו נוהגים לרשם את שמך הראשון ברשימת התורמים, אף על פי שהיו אנשים שתרכמו יותר ממך, מפני שאתה נתת בלב שלם". קראו עליו החכמים את הפסוק "מתן אדם ירחיב לו", ופרשוהו, שכפי שיש ברצונו של האדם לתת, הקב"ה מרחיב לו שיערי רחמים לעשות רצונו, וכפי שהאדם מתנהג כה הקב"ה נוהג עמו בהשגחה פרטית. (על פי ירושלמי הוריות)

איש אחד היה מתפרנס ממכירת יין ומשקאות חריפים, אולם מכיון שהיין היה מצוי אצלו כל העת והוא היה אוהב לשתותו, היה מכלה פדים שלמים של יין עד שכמעט אול כל ממונו. יום אחד, התכנסו בניו ובני ביתו של אותו אדם ואמרו זה לזה:

מתפל

אמרות ופתגמים

מִצְאוּ פֶּה שֶׁמֶן חֲתוּם בְּחֻתְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל וּמִמֶּנּוּ הַדְּלִיקוּ אֶת הַמְּנוּחָה שֶׁדִּלְקָה בְּדֶרֶךְ גַּם שְׁמוֹנֵה יָמִים. מִדּוּעַ הִטְמִין הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל פֶּה שֶׁמֶן? אֲלֵא שִׁפְעִים יִצַק הַכֹּהֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַפֶּה וְרָאָה שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ פְּמוֹת גְּדוּלָה פִּי שְׁמוֹנֵה מִמָּה שֶׁהַפֶּה מְכִיל, וְהֵבִין כִּי הַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית יֵשׁ בְּדָבָר וַיְהִי בּוֹ צָרָה לְעֵתִיד לְבוֹא. נִטַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶת הַפֶּה, חָתַם אוֹתוֹ בְּחֻתְמוֹ וְהִטְמִינוּ הֵיטֵב עַד שֶׁמִּצְאוּהוּ בִּימֵי הַחֲשׂוֹמוֹנָאִים. מִכָּאן צָרִיךְ הָאָדָם לִלְמַד שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה שְׁמִתְרַחֵשׁ עִמּוֹ, הוּא בְּהַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית גַּם אִם אֵינוֹ מִבֵּין עַתָּה אֶת הַסֶּפֶה לְדָבָר. (שַׁפְת אמת)

• אִם יִרְגִיל הָאָדָם עֲצֻמוֹ בְּאִמּוֹנַת הַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית, אִז לֹא יִכְעַס עַל שׂוֹם דָּבָר וְלֹא יִבְטְלֵנוּ שׂוֹם בְּטוֹל בְּעוֹלָם, וְלֹא יְבוֹא לְשִׂנְאָה וּפְרוּד לְבָבוֹת וַיִּנְצַל מִמְּעַבְרוֹת וְאִסּוּרִים כְּלִי שְׁעוֹר כִּיּוֹן שֶׁהוּא מֵאֲמִין וַיִּזְדַּע שֶׁכָּל זֶה רַק הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֲצֻמוֹ הוּא בְּתוֹךְ הַהִסְתַּרְתָּהּ, וְהוּא בְּתוֹךְ הַנְּסוּיִן וְאִשְׁרֵי הַמַּחְזִיק עֲצֻמוֹ תְּמִיד בְּחֻזֶק זֶה הָאִמּוֹנָה, בְּוֹדֵאֵי הַקֶּבֶ"ה מֵרָאָה לוֹ נְסִים וְנִפְלְאוֹת מִיַּד עֵין בְּעֵין, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב אֲנִי ד' לֹא שָׁנִיתִי. (שׁוֹמֵר אִמּוּנִים)

• וּמֵאֵד נְחוּץ הוּא בְּזִמְן הַזֶּה לְהַשְׁרִישׁ בְּלֵב אִמּוֹנָה פְּשׁוּטָה וְשִׁלְמָה בְּהַשְּׂנֵחָת הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא מְנַהֵג עוֹלָמוֹ וְעוֹשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדוֹ, וְאִף מֵה שֶׁהוּא הֵטֵבַע הוּא גַם-כֵּן פַּחַד וַיִּכְלָתוּ, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים אֱלֹקִים בְּגִימְטְרִיָּה הֵטֵבַע. (ישמח ישראל)

• רִגִיל הָיָה ה"חֲזוֹן אִי"ש" לֹא כֹמֵר, כִּי גַם בְּזִמְן הַזֶּה, זָמַן שֶׁל הַסֵּתֵר פְּנִים, רוֹאִים בְּעֵין וּבְחוּשׁ הַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית גְּלוּיָה בְּעֵינֵי שְׂדוּכִים וְזוּזִיגִים.

• כָּל דָּבָר בֹּא בְּהַשְּׂנֵחָה מֵה' יִתְבָּרַךְ, וְאִף בְּבִהְמָה וּבְעֵלֵי חַיִּים אֵינוֹ כְּמִקְרָה חֵס וְשִׁלּוּם, וְכָל שֶׁכֵּן בְּאָדָם. רְצִיחַת אָדָם נְעֻשִׂית בְּפִעֵם אַחַת, אוֹלָם הַלְּבַנְתָּ פְּנִים הִיא רְצִיחָה חֲחוּזֶרֶת פְּעָמִים רַבּוֹת. (רַבִּי אֵלִיהוּ הַאֲתַמְרִי)

• אִין אָדָם נוֹקֵף אֲצַבְעוֹ מִלְמַטָּה, אֲלֵא אִם כֵּן מְכַרְיִים עָלָיו מִלְמַעְלָה, שְׁנֵאֲמַר מ'ה' מִצְעָדֵי-גֵבֶר וְאָדָם מֵה' יֵבִין דְּרָבוֹ. אָמַר רַבִּי אֲלֵיָעֶזֶר, דָּם מִכָּה שֶׁל הָאָדָם מִרְצָה עָלָיו כְּמוֹ דָם עוֹלָה. אָמַר רַבָּא, בְּאִגּוּדֵל שֶׁל יָד יָמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹגֵף בְּכַח וּמִצְטַעֵר הַרְבֵּה, וּבִנְגוּף שְׁנֵי קָדָם שֶׁהִתְרַפָּא הִרְאִשׁוֹן, וְרַק בְּאֲשֶׁר הוּא הוֹלֵךְ לְדָבָר מִצְוָה. (מַסְכַּת חוּלִין)

• אָמַר רַב חֲנָנִי בַר רַבָּא אָמַר רַבִּי: אִפְלוּ רִישׁ גְּרִגּוּתָא, אָדָם הַמְּמַנֶּה עַל חֶלְקַת הַיָּמִים שְׁבַבּוּרוֹת, מִתְמַנֶּה מִן הַשָּׁמַיִם לְתַפְקִידוֹ וְאִין זֶה נַעֲשֶׂה מִעֲצֻמוֹ, וְאִפְלוּ תַפְקִיד כְּזֶה שֶׁהוּא תַפְקִיד קָטָן וּפְשׁוּט. (מַסְכַּת בַּבָּא בְּתַרָּא)

• רַבְּנּוּ הַקְּדוּשׁ, רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא, חָשׁ פִּעַם בְּמַעֲיוֹ, וַיִּדַּע שֶׁהִתְרַפָּה לְכַף הוּא יִין תַּפּוּחִים, אִךְ לֹא יָדַע אִם מִתֵּר לְשׂוֹתוֹת יִין תַּפּוּחִים שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכָבִים. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי, שִׁפְעִים חָשׁ אֲבִיו בְּמַעֲיוֹ וְהִבִּיאוּ לוֹ יִין תַּפּוּחִים שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכָבִים, וְהִיּוֹן הָיָה כְּבֵר בֵּן שְׁבַעִים שָׁנָה, שָׁתָה וְהִתְרַפָּא. צִוָּה רַבִּי לְבַדֵּק וּמִצְאוּ גוּי אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת כִּפְדֵי יִין תַּפּוּחִים שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה. שָׂמַח רַבִּי וְאָמַר: "בְּרוּךְ הַמְּקוֹם שֶׁמְסַר עוֹלָמוֹ לְשׁוֹמְרִים". (מַסְכַּת עַבּוּדָה זְרָה)

• חַיִּי, בְּנֵי וּמְזוּנֵי, לֹא בְּזָכוֹת הָאָדָם תְּלוּי הַדְּבָר, אֲלֵא בְּמִזְלוֹ מִן הַשָּׁמַיִם בְּהַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית. שֶׁהָיָה רַבָּה וְרַב חֲסִדָּא שְׁנֵיהֶם הָיוּ צְדִיקִים, רַב חֲסִדָּא הָיָה חַי תַּשְׁעִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, וְרַבָּה הָיָה חַי רַק אַרְבַּעִים שָׁנָה. (מַסְכַּת מוֹעֵד קָטָן)

• אִין בַּעַל הַנֶּסֶם מְכִיר בְּנֶסוֹ, שְׁנֵאֲמַר "לְעֵשֶׂה נִפְלְאוֹת גְּדוּלוֹת לְבָדוֹ", רַק הַקֶּבֶ"ה לְבָדוֹ יוֹדַע פְּמָה נְסִים הוּא עוֹשֶׂה לְאָדָם, וְאִין הָאָדָם מְכִיר בְּנֶס שֶׁנַּעֲשֶׂה עִמּוֹ מִן הַשָּׁמַיִם בְּהַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית. (מַסְכַּת נִדָּה)

• בְּשַׁעֲה שֶׁנִּכְנְסוּ הַחֲשׂוֹמוֹנָאִים לְבֵית הַמְּקוּדָשׁ,

לְהַפְסִיד אֶת הַמִּסְחָר? אִךְ לְאַחַר זְמַן-מָה הֵבִין כִּי הַשְּׂנֵחָה פְּרִטִית מִיְחַדֶּת הִיְתָה לוֹ, וְהַקּוֹץ שֶׁנִּתְחַב בְּרַגְלוֹ הָיָה גַם הַהֲצֵלָה שְׁלוֹ. הַתְּבָרַר, כִּי הָאֲנִיָּה בַּה נְסַע חֲבָרוֹ וְקָלְעָה לְסַעֲרָה קָשָׁה וְכָל נוֹסְעֵיהָ צָלְלוּ הַפּוּמָה עַד הָאֲחֲרוֹן שְׁבָחָם. נִבְהַל הַסּוֹחֵר מְאֹד, וְהַחֵל לְהוֹדוֹת לַקֶּבֶ"ה עַל הַנֶּסֶם הַפְּרִטִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, עַד שֶׁבָּרַב רַחֲמָיו הִצִּילוֹ דְּוָקָא עַל יְדֵי יְסוּרֵי הַקּוֹץ. (עַל-פִּי מַסְכַּת נִדָּה)

פִּעַם שְׂאֵלָה מִטְרוֹנִיתָא אַחַת, אַחַת מִשְׁרוֹת הַמְּלוּכָה בְּרוֹמִי, אֶת רַבִּי יוֹסִי בַר חַלְפָּתָא: "בְּכַפָּה יָמִים בְּרָא הַקֶּבֶ"ה אֶת עוֹלָמוֹ?" אָמַר לָהּ: "בְּשִׁשָּׁה יָמִים". אָמְרָה לוֹ: "אִם כֵּן, מָה עוֹשֶׂה הַקֶּבֶ"ה מֵאוֹתָהּ שְׁעָה וְאֵילָךְ?" וְהִשִּׁיב לָהּ: "הַקֶּבֶ"ה יוֹשֵׁב וְעוֹשֶׂה סְלָמוֹת, מִשְׁפִּיל לְזָה וּמִרִים לְזָה, מוֹרִיד לְזָה וּמַעֲלָה לְזָה, וְהַכֵּל מִתְנַהֵל בְּהַשְּׂנֵחָה עֲלוּיָה כָּל הַעֵת". (עַל-פִּי בַמְדַבֵּר רַבָּה)

מספר

ספורי צדיקים

פְּרִטִית מִיְחָדָת, בְּכֶךְ שֶׁהָאֲדָמוֹר נִצַּל עִם צְאֲצָאֵי מֵאִמֵי הַשּׁוֹאָה. יְצִיאָתוֹ מִפּוֹלִין עִם בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, לֹא עָלְתָה לוֹ בְּנֶקֶל. כְּדֵי לְהַשִּׁיג אֶשְׁרֵת פְּנִיָּסָה לְאֶמְרֵיקָה, הָיָה עַל הַרְבֵּי הַלְּצִטִּיד בְּמִסְמָךְ הַמְּאֹשֵׁר כִּי הוּא הַזְּמַן לְשִׁמּוֹשׁ בְּרַבְנוֹת בְּאַחַת הַקְּהֵלוֹת הַיְהוּדִיּוֹת בְּאַרְצוֹת הַבְּרִית, אוֹ לְפָחוֹת בְּאֶחָד מִבְּתֵי הַפְּנִסָּת הַחֲשׂוּבִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל לְמַעְמָסָה עַל הַפְּלִפְלָה הָאֶמְרֵיקָאִית לֵלֵא יְכַלֵּת הַכְּנָסָה. מְעִרְצִיו בְּאֶמְרֵיקָה דָּאָגוּ לְהַעֲבִיר אֵלָיו כְּתַב רַבְנוֹת מִבֵּית הַפְּנִסָּת שֶׁל יוֹצְאֵי יְאֻנּוֹב בְּנֵי־יִוֹרְק, אֲשֶׁר מָנָה אֶז מָאָה וּשְׁמוֹנִים חֲבָרִים, אֲךֵּ הוּא הַעֲדִיף לְקַבֵּל תְּעוּדָה אַחֲרֵת שֶׁנִּשְׁלַחָה אֵלָיו מִטַּעַם בֵּית כְּנָסָת יוֹצְאֵי אוֹזְרוֹב, אִם־כִּי בֵּית כְּנָסָת זֶה מָנָה רַק שְׁלֹשִׁים מִתְּפַלְלִים בְּלִבָּד, מִפְּנֵי שֶׁהַעֲדִיף לְהִיּוֹת עִם אֲנָשֵׁי עִירוֹ. בְּגַלֵּל מְעוּט הַמִּתְּפַלְלִים, סָרְבוּ הַשְּׁלִטוֹנוֹת הָאֶמְרֵיקָאִיִּים לְהַעֲנִיק לוֹ אֶת הַיּוֹזָה הַמִּיְחָלָת, מִפְּנֵי שֶׁחָשְׁשׁוּ שֶׁמָּא לֹא יִמְצָא בְּמִשְׁרָה זֶה כְּדֵי פְּרִנְסָתוֹ. בְּסוֹפּוֹ שֶׁל דְּבַר קָבַל הַרְבֵּי אֶת הַיּוֹזָה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית מִיְחָדָת. יוֹם אֶחָד, נָסַע הַרְבֵּי בְּרַפְבֵּת מְאוּטְבוֹצֵק לְוִרְשָׁא, כְּדֵי לְנַסּוֹת שׁוֹב לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַמְּמַנִּים הָאֶמְרֵיקָאִיִּים אוֹלֵי יְאֻשְׁרוֹ לֹא בְּכָל זֹאת אֶת הַיּוֹזָה. בְּעֵת שֶׁיָּשַׁב בְּקָרוֹן, אֶכְל תְּפֹחַ, וּבְדַרְכּוֹ אָסַף אֶת כָּל הַקְּלָפוֹת אֶל תּוֹךְ כִּי־סִי מְעִילוֹ, מִתּוֹךְ זֵה־רֹת שֶׁלֹּא תִּפֹּל אֶפְלוֹ קְלָפָה אַחַת אֶרְצָה. מוֹלוֹ יָשַׁב אִישׁ נְכָרִי, שֶׁהָיָה נְרָאָה כְּאִישׁ מְכַבֵּד, וְהָלָה עָקַב בְּהַתְּעַנְיָנוֹת אַחַר מְעִשְׂיוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי נִשְׁוֹא הַפְּנִים שֶׁיָּשַׁב לְמוֹלוֹ, וּבְמִיְחָד הַתְּפַעֵל מְאֵה־רֹתוֹ הַרְבֵּה שֶׁל הַרְבֵּי שֶׁלֹּא לְלַכְלֵךְ אֶת הַקְּרוֹן בְּקְלָפוֹת הַתְּפֹחַ. הַחַל הָלַח לְהַקְּסִיפוֹ בְּשִׂאֲלוֹת, לְהִיכֵן מוֹעֲדוֹת פְּנִיּוֹ וּמְהֵי מִטְרַת נְסִיעָתוֹ, וְהַרְבֵּי סִפֵּר לוֹ בְּתַמִּימוֹת דְּבָרִים פְּחֻיָּתִים: "נוֹסַע אֲנִי לְוִרְשָׁא כְּדֵי לְהַצִּטִּיד בּוֹיָזָה לְאֶמְרֵיקָה, אֲךֵּ מְעִרִימִים עָלַי קְשָׁיִים בְּכֶךְ". לְפִלְיָתוֹ אָמַר לוֹ הָאִישׁ: "אַל דְּאָגָה. לֶךְ אֶל הַקּוֹנְסוּלְיָה הָאֶמְרֵיקָאִית, וְהַכֵּל יִסְתַּדֵּר עַל הַצֵּד הַטּוֹב בְּיוֹתֵר". שָׁמַע הַרְבֵּי לְעֵצָתוֹ וּפְנָה מִיָּד אֶל הַקּוֹנְסוּלְיָה, וְשָׁם הִתְבַּרֵּר לוֹ, כִּי אוֹתוֹ אָדָם שֶׁפָּגַשׁ בְּרַפְבֵּת הָיָה אֶחָד מִחֲשׂוּבֵי הַמְּשִׁפִּיעִים בְּחוּגֵי הַשְּׂרָרָה וְהוֹדוֹת לְהַשְׁתַּדְּלוֹתוֹ שֶׁל אִישׁ זֶה וְהַמְּלָצָתוֹ הַחֲקוּהָ, קָבַל הַרְבֵּי אֲשׁוּר מִיָּדֵי לוֹ וְלָכֵל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית מְפִלְאָה. (בְּמַחְצֵת)

בְּתַקוּפַת הַפְּרָעוֹת בְּעִיר זְוִיל, בֵּין הַשָּׁנִים תַּרַע"ט-תַּר"פ, כְּאֲשֶׁר הִשְׁתַּלְּלוּ כְּפוֹפִיּוֹת בְּרִיוֹנִים וּפְגַעוּ בַּיְהוּדִי הַעִיר בְּנַפְשׁ וּבְרִכּוּשׁ, נוֹתְרוּ יְהוּדִים רַבִּים בְּעִירָם וּבְחֶסֶר־כֹּל וְהִגִּיעוּ עַד פֶּת לְחָם. רַבֵּי שְׁלֵמָה מֵאִיל הַחַל בְּמַפְעֵל הַצֵּלָה גָּדוֹל, קוֹמֵם אֶת הַהִרְסוֹת וּבֹא לְעִזְרַת הַנְּזַקְקִים. עֲגָלוֹת טְעוּנוֹת חִלוֹת עָמְדוּ לִיד בֵּיתוֹ בְּכָל עָרֵב שַׁבָּת, וְכֵל דְּכָפִין בֹּא וְנִטַּל חִלוֹת לְכַבּוֹד שַׁבָּת לֵלֵא כָּל תְּמוּרָה, וּבְנוֹסָף הָיָה מְחַלֵּק פְּתֻקָּאוֹת לְקַבְּלַת מְנוֹת בְּשֶׁר אֶצֶל הַקְּצָבִים בְּעִיר. כְּשֶׁנִּשְׁאֵל מֵאִן הוּא לֹקַח סְכוּמֵי עֵתֵק כְּאֵלוֹ לְכַסּוֹי הַהוֹצָאוֹת, הָיָה מַסְבִּיר כִּי 'אֶחָד' נוֹשֵׂא בְּעַל, וְהָ'אֶחָד' הָיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵצְמוֹ, כִּי מִדֵּי שְׁבוּעָה הָיָה הַרְבֵּי לוֹוֶה סְכוּמֵים עֲצוּמִים

כְּשֶׁהַתְּפָרֶסֶם שָׁמוֹ שֶׁל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְּדוֹשׁ, בְּקֶשׁ רַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף מִפּוֹלִנְיָה בַּעַל "תְּלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" לְתַהוֹת עַל קַנְקָנוֹ וְלְהַבִּין אֶת עֲקָרֵי תוֹרַת הַחֲסִידוֹת וְהוּא נָסַע לְמוֹיִבוֹ. שׁוֹחַח עִמּוֹ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב שָׁעָה אַרְכָּה וְהַסְבִּיר לוֹ אֶת יְסוּדוֹת שִׁיטָּתוֹ, וּבְדַבְרָם עָבַר גוֹי אֶחָד לִיד חִלוֹן בֵּיתוֹ, שֶׁהַחֲזִיק בְּיָדוֹ כְּלֵי עֲבוּדָה שֶׁל פְּחַח הַמִּתְקָן כְּלֵי בְּרִל שׁוֹנִים, וְקָרָא פְּנִימָה: "יִשְׂרָאֵל, אוֹלֵי יֵשׁ לְךָ כְּלִים שְׁבוּרִים שֶׁצְרִיכִים תִּקּוֹן?" הַשִּׁיב הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּשִׁלְיָה וְאָמַר שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם כְּלֵי שְׁבוּר, אֲךֵּ הַנְּכָרִי שָׂאֵל שׁוֹב: "אוֹלֵי בְּכָל זֹאת יֵשׁ לְךָ כְּלִים שְׁבוּרִים. חַפֵּשׁ וּבְדַק הִיטַב בְּבֵיתִי, וְאוֹלֵי אַחֲרֵי הַחֲפוּשׁ וְהַבְּדִיקָה תִּמְצָא סוּף־סוּף אֵיזָה דְּבַר שֶׁהַתְּקַלְקַל בְּבֵיתְךָ וְהוּא דוֹרֵשׁ תִּקּוֹן". בְּאוֹתָהּ שָׁעָה פָּנָה הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אֶל רַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף וְאָמַר לוֹ: "דַּע לְךָ שֶׁכָּל מַה שֶׁמִּתְרַחֵשׁ עִם הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַכֹּל הוּא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית מֵאֵת הַפּוֹרָא יִתְבַּרְךָ. וְגַם נְכָרֵי זֶה הוּא שְׁלִיחַ הַהַשְׁגָּחָה הַעֲלִיּוֹנָה כְּדֵי לְהוֹכִיחַ אוֹתִי עַל פְּנֵי וְלַהוֹרוֹת לִי שֶׁהָאָדָם לֹא יְכוֹל לְהִיּוֹת בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת, וְתַמִּיד צְרִיךְ הָאָדָם לְבַדֵּק בְּעֵצְמוֹ אוֹלֵי יֵשׁ לוֹ מִשְׁהוֹ שְׁבוּר שֶׁצְרִיךְ תִּקּוֹן, מִשְׁהוֹ לְקוֹי שֶׁצְרִיךְ שְׁפוּרָה, בְּמַעֲשָׂיו וּבְהַלִּיכוֹתָיו". הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַמְשִׁיךְ בְּדַבְרָיו, וּלְבַסוּף אָמַר הָאוֹרַח: "מְקַבֵּל אֲנִי אֶת דְּבָרֶיךָ שֶׁל מֵר, אוֹלָם מִתְקַשֶּׁה אֲנִי לְהַבִּין כִּיצַד יְכוֹל לְהִיּוֹת שְׁגָם שִׁיחוֹת פְּשׁוּטוֹת שֶׁל נְכָרֵי, מְסַגְלוֹת לְהַבִּיא אֶת הַשּׁוֹמֵעַ לִידֵי הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה. לֹא אוֹכַל לְהַסְכִּין וְלֹא אוֹכַל לְקַבֵּל דְּבָרִים אֵלָיו". אָמַר לוֹ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב: "לֹא בִּיכְלָת שֶׁלְךָ הַדְּבַר תְּלוּי, כִּי אִם בְּרַצוֹנְךָ. כָּל יְכַלְתוֹ שֶׁל הַעוֹלָם תְּלוּיָה בְּרַצוֹן, שֶׁהָרִי שְׁגוּר לוֹמַר שֶׁאֵין לְךָ דְּבַר הַעוֹמֵד בְּפְנֵי הַרְצוֹן. אִם תִּרְצָה וְתִבְקַשׁ, תוֹכַל לְהַתְּעַמֵּק בְּדַבְרֵי וְלְהַבִּין כִּי הַצֵּדֵק אֵתִי". יְצָא רַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף מִבֵּית הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב כְּשֶׁהוּא שְׁקוּעַ בְּמַחְשְׁבוֹתָיו, וּבְדַרְכּוֹ רָאָה עֲגָלוֹן אֶחָד עוֹמֵד לְצַד עֲגָלָתוֹ שֶׁהַתְּפִיכָה עַל־פִּיהָ, וְהָלָה פָּנָה אֵלָיו וְהִתְחַנֵּן: "יְהוּדִי, בְּבִקְשָׁה בּוֹא וְעִזֹר לִי לְהַרִים אֶת עֲגָלָתִי שֶׁנִּפְלָה". הַבֵּיט רַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף בְּמִרְפָּבָה הַגְּדוּלָה וְאָמַר: "צַר לִי, אֲבָל חֲלַשׁ וְרַפְה־כַּח אֲנִי, וְאֵינִי יְכוֹל לְעִזֹר לְךָ". הַתְּקַצֵּף הַנְּכָרִי וְאָמַר: "יְכוֹל אַתָּה, יְהוּדִי, אֶלָּא שֶׁאֵין אַתָּה רוֹצֵה!" כְּשֶׁשָּׁמַע רַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף אֶת הַדְּבָרִים, נִעְצַר בְּמִקְוָמוֹ כְּמִסְמָר. הִיטַב זָכַר אֶת דְּבָרֵי הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב שֶׁאָמַר לוֹ לְפָנֵי זְמַן מַה דְּבָרִים דוֹמִים, וּמִיָּד נִגַּשׁ וְעִזֹר לְנְכָרֵי לְהַרִים אֶת הַעֲגָלָה עַל תְּלָה. כְּשֶׁסָּיַם, חִזַּר רַבֵּי יַעֲקֹב יוֹסֵף אֶל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, עָמַד לְפָנָיו בְּהַכְּנָעָה וְאָמַר: "נִעְנִיתִי לְךָ רַבֵּי וּמוֹרִי, כִּי עֲכָשׁוּ רוּאָה אֲנִי שֶׁכָּל דְּבָרֶיךָ נְאֻמִּים וְצוּדִיקִים, וּבְאֵמַת כָּל דְּבַר נַעֲשֶׂה בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית מְפִעֵל". (שְׂרֵי הַמַּוָּאָה)

הָאֲדָמוֹר רַבֵּי מִשֶּׁה יְחִיאֵל הַלּוֹי אֶפְשָׁטִין מְאוּזְרוֹב, בַּעַל "אֲשׁ דַּת" ו"בְּאֵר מִשֶּׁה", הַתְּגוֹרֵר עִם מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּפּוֹלִין, שָׁם שָׁמַשׁ כְּרַבָּה שֶׁל הַעִיר אוֹזְרוֹב. בְּשָׁנַת תַּרַפ"ו, הַתְּגָלָה אֵלָיו סְבוּ וְהִצִּיעַ לוֹ לְהַגֵּר לְאַרְצוֹת־הַבְּרִית וְלִתְקַע שָׁם יְתֵד, וְהִיָּתָה זֶה הַשְּׁגָחָה

וכל פעם ראה השגחה פרטית מיחדת כיצד הקב"ה זמן בידו להחזיר כל שבוע את החובות הגדולים. חידה שתומה היא שגשגה עלומה עד היום, מאין נטל את הסכומים האדירים לממן את כל מפעלי החסד וההצלה הרבים והנרחבים שלו בארץ ובחוץ לארץ. הצמצום והעניית בביתו היו לשם דבר, וכשנסתלק מן העולם לא הותיר אחריו אפלו קבא דמוריקא, אולם השגחה פרטית מיחדת וחשאית היתה לו, ובזכותה זכה לפעל חסדים כה רבים. (צדיק יסוד עולם)

"עלת כל העלוות וסבת כל הסבות שנטעו כאן עצי ברוש, כדי שנוכל אנו לטיל כאן לצל יומם ולא יפריע לנו חם השמש". לפלא יהיה הדבר, שימים מספר לאחר פטירתו של החזון אי"ש, גלו חקלאי הפרדס כי השמש אינה מבשלת דעה את הפרות עקב הצל של עצי הברוש, והם עקרו את כל העצים שבשדרה. (מעשה אי"ש)

רבי מרדכי פרגומנסקי, בחיר ישיבת טלו, נסע פעם ברכבת כשצדדו יושב יהודי אחד שהיה שוחט ומוהל. החלו השנים לשוחח בדברי תורה, ועד מהרה התפתחה ביניהם שיחה עמקה שהשיחה מהם היכן הם נמצאים. שקועים היו השנים בשיחתם בדברי תורה, עד שלא שמו לב שהרכבת עברה את התחנה בה היה עליהם לרדת. לפתע הביט השוחט בחלון, וכשראה שהרכבת המשיכה בדרך, נבהל מאד. הדבר היה ביום ששי, רכבת אחרת עמה יהיה באפשרותם לחזור לאותה התחנה, והשנים הבינו כי יהיה עליהם לשבות על אם הדרך. מחסר אכסניה מתאימה. החל השוחט לדאג ואמר: "מה יהיה? היכן נתאכסן?" אולם רבי מרדכי הרגיעו ואמר: "שמע נא יסוד גדול. יהודי אף פעם אינו תועה בדרך, כל יהודי הולך בדרך שהובילו אותו מן השמים בהשגחה פרטית, ודאי יש לנו איזה ענין לתקן במקום שאליו נבוא". פאשר הגיעה הרכבת לתחנה הבאה, החליטו השנים לרדת שם למרות שלא ידעו כלל להיכן נקלעו. החלו השנים לשאל את העוברים ושבים אם יהודים מתגוררים בעירה הסמוכה לתחנה, אולם כלם אמרו להם שבעירה מתגוררים גויים בלבד. השוחט צעד ליד רבי מרדכי בשתיקה, ואלו רבי מרדכי המשיך להתעניין ולחפש בעירה כזו, עד שבארח פלא נודע לו כי יהודי נודד מתגורר במקום. פנו השנים ונקשו על הדלת, וכאשר פתח היהודי את הדלת וראה את שני היהודים שעומדים לפניו, פרץ בככי מרב התרגשות. סבור היה האיש כי השנים אינם אלא אברהם אבינו ואלהיו הנביא... רק לאחר שנגע האיש מבכיו, ולאחר ששני האורחים נכנסו הביתה, החל האיש לספר את ספורו הנפלא: "לפני שבוע נולד לי בן, והיום הוא היום השמיני ללדתו. כל היום אני עומד ומתפלל, מעתיד ומתחנן בדמעות לפני ה' שיזמין לי יהודי שימול את בני. בנראה שאתם נשלחתם אלי מן השמים למלא את מבקשי". הביט רבי מרדכי בשוחט שלצדו, והלה הוציא מיד את התיק עם כלי המילה שהיה באמתחתו, ומיד החל להתכונן לברית. רבי מרדכי שמש פסנדיק לרה הנמול, רעהו היה המוהל ואבי הבן ברה בהתרגשות את הברכות, והודה לה' על שזכה למול את בנו ביום השמיני ללדתו. לאחר השבת בה שהו בבית מארחם אבי הילד, פנה רבי מרדכי למלוהו ואמר לו: "רואה אתה? יהודי אף פעם לא תועה בדרך..." (אות בריה)

בעיר בריסק, התגורר חזן אחד בשם ר' חיים, שנתן בקול נעים וחודר לבבות, עד שבשעה שהגיע לנסיון בבית הכנסת הגדול שבבריסק כדי להתקבל למשרת החזנות, היה זה בערב ראש חודש והוא התפלל תפלת יום כפור קטן. הוא החל בתפלתו בשעה 3 בצהריים וסיים בשעה תשע בלילה, וכל חמשת אלפי המתפללים שהיו בבית הכנסת הגדול, עמדו על רגליהם כל אותן שעות ארוכות והאזינו בדמעות לתפלתו המרגשת. בתקופת מלחמת העולם השנייה, הסתתר האיש מפחד הכובש הגרמני, ויום אחד נכנס לאחד מחדרי ביתו ועלה על כסא כדי לטל צנצנת בה החביא זה מכבר פרות מיבשים. בעודו עומד על הכסא, החלה הפגזה כבדה ופגז אחד פגע בביתו והרסו כליל. מסביבו נפלו המתלים והוא עצמו נותר לעמד על הכסא מבלי יכלת לזוז. במשך שבועים תמימים עמד החזן על כסאו בינות להריסות, כשהוא תלוי בין שמים לארץ, ומדי פעם כשהיה נתקף ברעב, היה נוטל פרי מיבש מהצנצנת שלפניו, וממנה היה מכה את עצמו שעות ארוכות. בדיק כשאזל הפרי האחרון מהצנצנת, כבשו הרוסים את העיר והחלו בפגזי ההריסות ובהצלת הלכודים, בהם גם החזן. זכה האיש להשגחה פרטית מיחדת, פאשר מן השמים זמנו לו מבעוד מועד מזון להחיות את נפשו בכל אותם ימים ארוכים בין ההריסות, ונתצל נפשו. (רבי וועלוול)

אשתו הרבנית של רבי יהושע ליב דיסקין מבריסק, התאוננה פעם בפני רופאו האישי, רבי משה יולס שהיה איש צדיק מיקרי ירושלים, כי הרב משיר בזמן האחרון את בשר העוף שהיא מגישה לפניו, ומסתפק רק באכילת המרק ודי לו, אף היא חוששת לבריאותו והתשת כחו. רבי משה שפקח היה, מצא לה עצה ונעץ לה שמכאן ולהבא, תהפך את סדר הגשת המנות, ואת הבשר תקדים מעתה לפני המרק, דהינו שלא תגיש את המרק טרם יאכל את הבשר. העצה הוטבה בעיני הרבנית ולמחרת עשתה כדבריו. בשעת הסעודה, כשהרב בקש לאכל את הבשר, מצא בה עצם שבורה, ומפני שהסתפק אם העוף כשר משו? ידיו מהמאכל. שמח הרב על שהרבנית שנתה בדיק באותו יום את הסדר הרגיל, וראה בכך השגחה פרטית מיחדת שדוקא בגלל השנוי גלה את דבר השאלה בבשר, ומן השמים שמרו עליו שלא יכשל חלילה באסור. (עמוד אש)

לפני מאתים וחמשים שנה, נוצר פלמוס גדול בענין הגט מקליוא שנתב בידי רבי ישראל ליפשיץ מקליוא. רבי אברהם אביש מפרנקפורט פסל את הגט, וכמעט כל גדולי הדור נחלקו בדבר עד שהיתה כל הגולה כמדורת האש. בני קהלת פרנקפורט קנאו את כבודו של רבם, והחליטו שלא

ה"חזון אי"ש" הלך פעם עם תלמידו רבי דוד פרנקל בטילו הימי, וכשעברו ליד עצי ברוש ששמשו כקיר ומגן מפני השמש על פני ארץ פרדס ברמן, נעצר החזון אי"ש ואמר:

הוא על המוקד. היתה זו אפוא השגחה פרטית ממש שעמדה להם לחיזתם כהיום הזה. (רבי משה מרדכי)

בימי המאורעות שהיו בירושלים מפרעות הערבים, היה מחסור גדול במים בעיר. פעם הביאו מים בעצומה של שבת קדש, ורבי אליהו אבא שאול עמד ומחה בתקף על חלול השבת בריש גלי, מפני שלדבריו לא היה המצב בגדר של פקוח נפש הדוחה שבת. דבריו נפלו על אזנים ערלות והמזמים בקשו להתחיל בחלקת המים, אולם לפתע התפוצץ פגז בסמוך ורסיס שפגע בדוד המים גרם לכל המים להשפך החוצה. כל הנוכחים עמדו נדהמים למראה ההשגחה הפרטית מן השמים להוכיח את צדקת דבריו של רבי אליהו. (רבי אבא שאול)

הרבי ר' שמחה בונים מפשיסחא הלך פעם עם תלמידיו לשוח בשדה, ובדרך התכופף ארצה ונטל גרגר אחד מן החול וחזר והניחו במקומו. ואל תלמידיו אמר: "מי שאינו מאמין שגרגר חול זה צריך להיות מונח דוקא במקום הזה בהשגחה פרטית, הוא בכלל כופר ואפיקורוס". (שיח שרפי קודש)

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטין, היה מחדיר בילדיו את האמונה בהשגחה הפרטית העליונה, עוד מימי ילדותם. האמונה היתה קבועה בלבם, כי הכל נעשה מאת ה' והיו שמים לב לכל מארע שארע עפם, לראות בזה את ההשגחה הפרטית. ספרה פעם בתו של רבי יחזקאל, שבילדותה היה אביה מעודד אותה לחפש ולהבחין בהשגחה פרטית, ועל כל ספור שהיתה הילדה מספרת על כך לאחר ששמה לפה להשגחה שבדבר, היתה מקבלת בעבור זה דבר מתקנה. אולם עקר הדגש היה דוקא על דברים שגרתיים שהם מעשים שבכל יום, כגון שהגיעה אל החנות אחרי שעת הסגירה ולשמחיתה ראתה כי החנות עדין פתוחה, כי קונה אחד עמד שם ועכב את בעל החנות, וכך הספיקה לקנות בהשגחה פרטית, וכדומה. (טיב האמונה)

למנות בעירם שום רב שהכשיר את הגט כנגד דעתו האוסרת של רבי אביש. כשהתפנה מקום הרבנות בעיר, החלו לתור אחר רב בעל שעור קומה, ולאחר חפוש התברר, כי היחיד מבין גדולי הרבנים באותו דור שלא חתם על פסק המכשיר את הגט, הוא רבי פינחס הלוי הורביץ בעל 'הפלא"ה'. לאמתו של דבר, כתב גם כתב רבי פינחס תשובה ארפה להכשיר את הגט מקליוא, אך לאחר שסיים לכתב את התשובה, בקש לטל את קפסת החול שעמדה על שלחנו, כדי לפאר את החול על האותיות וליבש אותן, כפי שנהגו באותן שנים, אך בטעות נטל את קסת הדיו ויצק את תכנה על האגרת הארפה שכתב. כשראה רבי פינחס שכל עמלו היה לריק, ועתה צריך הוא להעתיק את התשובה מחדש, הבין כי השגחה פרטית יש בדבר ומן השמים מרמזים לו כי עדיף לו שישתק ולא יחנה דעה בענין. לימים, כשאזכה להעטר ברבנותה של קהלת פרנקפורט המעטירה, ראו מקרבו כיצד זכה הרב להשגחה פרטית מיחדת שבזכותה זכה לתפקיד פה חשוב. (אהל אברהם)

בשנת תרצ"ג, שנים ספורות לפני פרץ השואה האיומה, עלה הנגיד רבי יעקב הלפרין, מוינה לארץ ישראל. רבי יעקב היה עסקן פעיל ומסור למען כבוד שמים, והשתקע בוינה לאחר מלחמת העולם הראשונה, בה היה מרפז גדול לתורה וחסידות. מקרב היה לאדמו"ר רבי ישראל מטשורטקוב, ולפי בקשתו עמד בראש הרשימה החרדית לבחירות ועד הקהלה הוינאי בשנת תרצ"ב. פלם היו סמוכים ובטוחים, כי הרשימה עתידה להכניס שלשה נציגים לוועד הקהלה והללו יוכלו לפעל רבות למען יהודי העיר, אולם יעקב סבות שונות ומשונות שהתרחשו סמוך מאד למועד הבחירות, השתנה המאזן לחובה. באשר הסתים יום הבחירות התברר, כי חסרים כמה עשרות קולות בלבד בכדי להשלים את סכום הקולות הדרוש לשם הכנסת נציג אחד. האכזבה היתה כמובן גדולה, ורבי יעקב לא ידע את נפשו. אולם אכזבה זו התבררה לאחר מכן כנס ההצלה של רבי יעקב ומשפחתו. חידשים ספורים לאחר הכשלו, החליט רבי יעקב לעלות ארצה עם משפחתו, מה שבנדאי לא היה עולה בדעתו לעשות אלו היה נבחר לחבר ועד הקהלה, ויחד עפם היה עולה אף

ממלכה

בתקופתו של רבי יצחק מוולוז'ין, הרימה ההשכלה ראש ורוחות זרות החלו לנשב בכרם ישראל. לנכח הסכנה, שגם רבי יצחק את מתניו, והחל לחפש דרכים שונות כדי לקדם את פני הרעה ולהחזיר עטרה לישנה. אלא שקפץ עליו רגזם של כמה שלא היתה דעתם נוחה משיטותיו ודגלו בשיטת 'שב ואל תעשה', והלכו עמדתו וצוחו: "כל המאורעות שבעולם נעשים בהשגחה עליונה, אם כן אפוא, אין לנו אלא לבטח בקב"ה ולא לעשות מאומה ומן השמים ירחמו". אמר להם רבי יצחק: "נאמר במשנה בסוף מסכת סוטה, 'רבי פינחס בן-יאיר אומר, משחרב בית המקדש בשו חברים ונדלדלו אנשי מעשה, ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען? על אבינו שבשמים', וכן נאמר שם 'בעקבתא דמשיחא חצפא יסגי, על מי לנו להשען? על אבינו שבשמים'. והדבר תמוה, מדוע נאמר הדבר שאין לנו על מי להשען רק על אבינו שבשמים, באמצע תאור התלאות שפקדו את עם ישראל? והרי שורת הדין נותנת, שיתבנו משפט זה בסוף כל המאורעות, ויסימו בכך שאין על מי להשען רק על הקב"ה? אלא מסתבר מפאן, שדבר זה לכשעצמו, שאין לנו על מי להשען, זה עצמו אחד המאורעות הקשים של עם ישראל ואחד החסרונות של הדור השפל, שבשעה שרוצים לטבס עצה ולנקט באמצעים כיצד לעצר את ירידת הדורות וההסכפות אחר פגעי הזמן, עומדים אנשים כמותכם וצווחים 'אין לנו על מי להשען, אלא על אבינו שבשמים'..."